

# Türkiye'de Genç Kadın İşsizliği ve İşgücü Politikaları

Hilal KUVVETLİ YAVAŞ<sup>1</sup>  
ORCID: 0000-0002-9066-4358

**Öz:** Genç işsizliği Batılı ülkeler de dahil olmak üzere dünyanın pek çok yerinde en önemli ekonomik ve sosyal sorunlardan biridir. 2019 yılında dünya genelinde ortalama yüzde 13 olan genç işsizlik oranı, genel işsizlik oranının yaklaşık olarak 3 katıdır. 15-24 yaş grubundaki (genç) nüfusu 13 milyon olan Türkiye'de 2019 yılında genç işsizliği yüzde 25'i, işsiz genç nüfus ise 1 milyon 300 bini aşmıştır. Genç işsizliği sorununa cinsiyet penceresinden bakıldığında, dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye'de de genç kadınların genç erkeklere kıyasla daha dezavantajlı olduğu görülmektedir. 2000'li yıllar boyunca artan genç kadın işsizliği 2019 yılında yüzde 30'u aşarken genç erkekler işsizliği yüzde 22 olarak gerçekleşmiştir. Bu süreçte genç kadınların işgücüne katılımında ve yükseköğretimdeki net okullaşma oranlarında olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Ancak genç kadın işsizliği, genç erkek işsizliğine göre daha yüksek olmaya ve daha hızlı yükselmeye devam etmiştir. Her üç genç kadından birinin ne eğitimde ne de istihdamda olduğu Türkiye'de 20-24 yaş grubundaki kadınlar açısından tablo daha da vahim bir hal almıştır. Bu çalışmada, Türkiye'de 2000'li yıllarda genç kadın işsizliği genç erkek işsizliğiyle karşılaştırmalı olarak incelenecek, genç kadın işsizliğinin nedenlerine ve genç kadın işsizliğine yönelik işgücü politikalarına ilişkin analizlere yer verilecektir. Türkiye'nin 2000'li yıllardaki işgücü politikalarına ilişkin değerlendirmeler, Ulusal İstihdam Stratejisi (2014-2023) ve kalkınma planları üzerinden yapılacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Genç işsizliği, genç kadın işsizliği, işgücü politikaları, istihdam stratejisi, Türkiye.

**JEL Kodu:** E24, F66, J08, J21, J82

**Female Youth Unemployment and Labour Market Policies in Turkey**

**Abstract:** Youth unemployment is one of the most important economic and social problems in many parts of the world, including Western countries and Turkey. The youth unemployment rate, which was 13 percent worldwide in 2019, is approximately 3 times higher

<sup>1</sup> Dr. Öğr. Üyesi-Gedik Üniversitesi, Uluslararası Ticaret ve Finans Bölümü,  
Makale Geliş Tarihi: 09.07.2020- Makale Kabul Tarihi:07.12.2020

than the general unemployment rate. In the 15-24 age group (young) population of almost 13 million in 2019, youth unemployment is 25 percent in Turkey, while the unemployed young population has exceeded one million three hundred thousand. From a gender perspective, as in many parts of the world and in Turkey young women seem to be more disadvantaged in labor markets. The unemployment rate of young women, which persistently increased during the 2000s, exceeded 30 percent in 2019 while the unemployment rate of young men was 22 percent. In the 2000s, positive developments were experienced in the participation of young women in the labor force and net schooling rates in tertiary education. However, among the young unemployed, the proportion of young women remained higher than that of young men. One out of three young women are neither in employment nor in education in Turkey, but for the women who are in the 20-24 age group, the picture is even worse. In this study, the unemployment of young women in the 2000s in Turkey will be analysed comparatively with the unemployment of young men. The causes of young women unemployment, the labor market policies towards young women unemployment also will be analysed. For evaluating the labor market policies of Turkey in 2000's, National Employment Strategy (2014-2023), development plans will be examined.

**Key Words:** Youth unemployment, young women unemployment, labor market policies, employment strategy, Turkey.

**JEL Code:** E24, F66, J08, J21, J82

## Giriş

Dünyada ve Türkiye'de genç kavramı, 15-24 yaş grubundaki nüfusu ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu tanım, Uluslararası Gençlik Yılı (1985) hazırlıkları sırasında yapılmış ve BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) de genç kavramını 15-24 yaş grubundaki kişileri ifade etmek için kullanmakta ve genç işsizliğine yönelik araştırma ve çalışmalarını bu tanıma göre oluşturmaktadır. Bu çalışmada da genç kavramı, 15-24 yaş grubunu ifade etmek için kullanılacak, diğer yaş grupları özel olarak belirtilecektir.

Genç işsizliği, 15-24 yaş grubundaki işsizlerin, genç işgücü içindeki oranıdır. 1970'li yıllardan bu yana, tüm dünyada en önemli ekonomik ve sosyal sorunlar arasında yer alan genç işsizliği, gençlerin kendilerine olan güvenlerini, hayata bakışlarını, siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik süreçlere katılımını derinden etkileyen bir sorundur. Genç işsizliği, ekonomik açıdan gelir kaybına, kaynak israfına, yoksulluğa ve genç işgücünün nitelik erozyonuna neden olmakta, gençleri sosyal dışlanma, asosyalleşme gibi sorunlarla karşı karşıya getirmektedir (Dietrich,

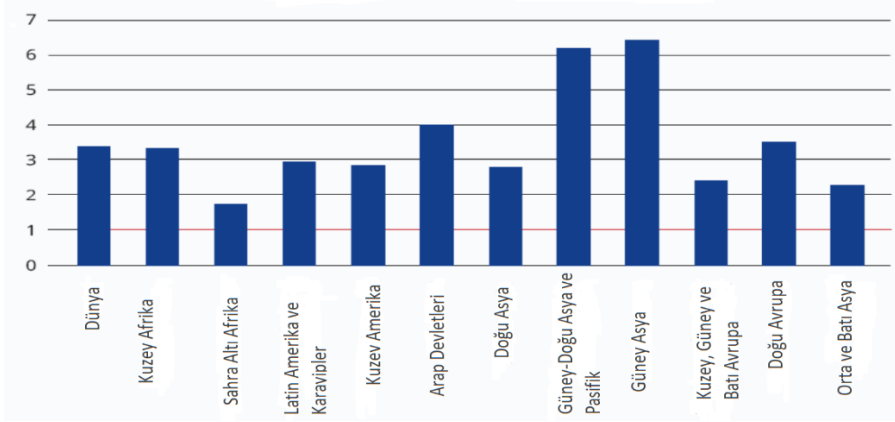
2012: 5; ILO, 2006:1; Ryan, 2000:43; Murat ve Şahin, 2011: 35-38). Genç işsizliği ile suç oranları ve özellikle mülkiyete yönelik suçların artışı arasında bağlantı tespit eden çalışmalar söz konusudur (Bell and Blanchflower, 2010:17; Pouget vd., 2009: 934).

Gençler homojen bir grup değildir. Genç işsizliği olgusuna cinsiyet penceresinden bakıldığında meselenin daha karmaşık boyutları ortaya çıkmaktadır. Genç kadın işsizliği, genç kadınların ne eğitimde ne istihdamda olma oranı, dünyanın birçok yerinde ve Türkiye'de genç erkeklere göre yüksek iken, genç kadınların işgücüne katılım oranı genç erkeklere kıyasla belirgin biçimde düşüktür. Genç işsizliğinin 2019 yılında yüzde 25 seviyesine ulaştığı Türkiye'de genç kadın işsizliği yüzde 30,6'ya, genç kadınlarda ne eğitimde ne istihdamda olma (NEET) oranı yüzde 34'e, yükseköğretim mezunu genç kadınlarda NEET oranı ise yüzde 41'e yükselmiştir.

Ekonomik büyüme kendiliğinden istihdam artışı sağlayamadığı gibi işgücü piyasalarında ve istihdamın kalitesinde cinsiyetle ilgili sorunları da ortadan kaldıramamaktadır. Dolayısıyla gençlere ve özellikle genç kadınlara yönelik işgücü politikaları, istihdam artışı ve istihdamın kalitesi bakımından hayati önemdedir. Dünyada birçok ülkede olduğu Türkiye'de de 2000'li yıllarda gençlere yönelik teşvik ve politikalara yer verilmiştir. Bu çalışmada, Türkiye'de 2000'li yıllarda genç (kadın) işsizliğine yönelik işgücü politikaları ve genç kadın işsizliği, genç erkek işsizliği ile karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Genç kadınlara yönelik işgücü politikaları, kalkınma planları ve ulusal strateji belgeleri üzerinden değerlendirilecektir.

## Dünyada Genç Kadın İşsizliği

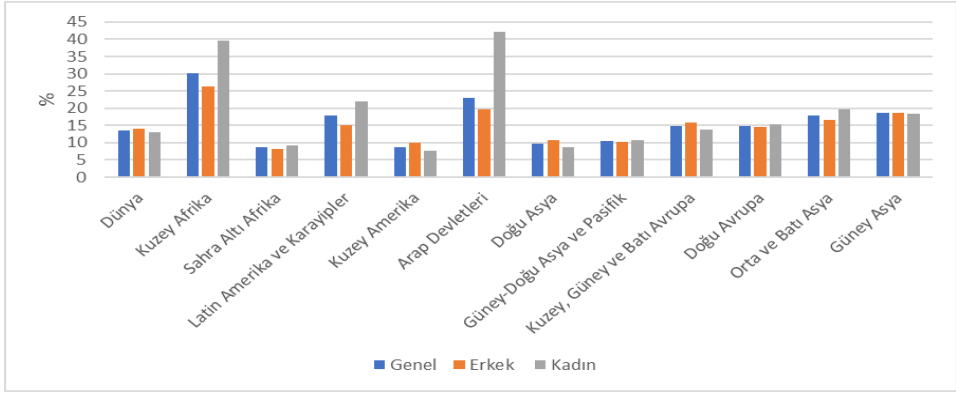
Dünya nüfusunun yüzde 16'sını (yaklaşık 1,3 milyar) oluşturan gençlerin küresel ölçekte işsizlik oranı 2019 yılı itibarıyla yüzde 13,6'dır ve genel işsizlik oranının yaklaşık üç katıdır (ILO, 2018:2). Gençler daha yüksek işsizlik, daha düşük kaliteli işler, daha fazla işgücü piyasası eşitsizlikleri, daha uzun okuldan işe geçiş süreci ve artan işgücü piyasasından kopuşla yüz yüzedir (Elder and Kring, 2016:5). Gençlerin istihdam edilme olasılığı yetişkinlere kıyasla daha düşük olduğu gibi genç istihdamı ekonomik kriz ve dalgalanmalara karşı daha kırılgandır. Gençlerin yükseköğretime katılımı, genç işsizliği sorununun çözülmesi için yeterli olmamaktadır (ILO, 2020:6). Son yıllarda dünya genelinde gençlerin eğitimde geçirdiği sürenin uzamasıyla birlikte işgücüne katılım oranları genel olarak düşmüş ancak genç işsizliği ve gençlerin karşı karşıya olduğu güvencesizlik en önemli sorunlar arasında yer almaya devam etmiştir. Genç işsizliği ve gençlerin yetersiz istihdam koşulları, özellikle gelişen ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru beyin göçüne, gelişen ülkelerin nitelikli işgücü kaybına da neden olan bir sorundur (Kepenek ve Yentürk, 1994:196).

**Grafik 1:** Genç İşsizliği/ Yetişkin İşsizliği, 2019

**Kaynak:** ILO, 2020, s.35.

Grafik 1’de ILO’nun dünyada ve çeşitli alt bölgelerinde genç işsizliği/yetişkin işsizliği oranına ilişkin tahminleri görülmektedir. Dünya genelinde genç işsizliği, yetişkin işsizliğinin üç katı civarındadır. Genç işsizliği/yetişkin işsizliğinin en yüksek olduğu bölgeler, Güney-Doğu Asya ve Pasifik ile Güney Asya’dır. Genç işsizliği/yetişkin işsizliğinin en düşük olduğu alt bölge Sahra Altı Afrika’dır. Genç erkeklerde işsizlik oranının dünya ortalaması yüzde 14, genç kadınlarda ise yüzde 13’tür. Küresel ortalamalara bakıldığında genç kadın işsizliği daha düşük gözükmemektedir. Ancak genç nüfus ve genç işsizliğinin bölgesel dağılımında son derece önemli farklılıklar söz konusudur ve çoğu alt bölgede işsizlik genç kadınlar arasında çok daha yaygın olduğu gibi genç kadınların işgücüne katılma oranı da görece düşüktür (ILO, 2020:13).

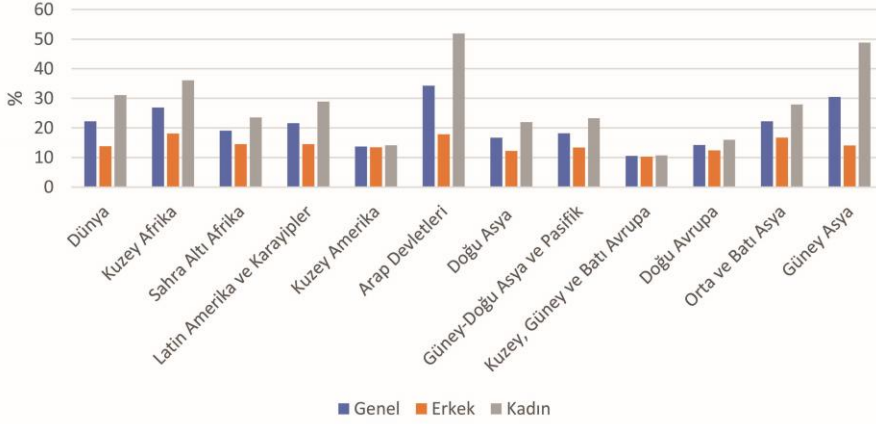
ILO verilerine göre 1999-2019 döneminde küresel genç nüfusun 1 milyardan yaklaşık 1,3 milyara yükselmesine rağmen genç işgücü 568 milyondan 497 milyona gerilemiş, aynı dönemde genç kadınların işgücüne katılma oranı (İKO) yüzde 43,7’den 32,8’e, genç erkeklerin İKO oranı yüzde 62,2’den 49,1’e, toplam genç nüfusta ise yüzde 53,1’den 41,2’ye gerilemiştir. İKO’daki belirgin azalışlar esasen orta ve yükseköğretime kayıtlı gençlerin sayısının artmasından kaynaklanmış ve geçen 20 yılda işgücüne katılma oranlarındaki cinsiyet açığı yüzde 18,5’ten yüzde 16,2’ye düşmüştür (ILO, 2020:25). Ancak bu olumlu gelişmeye rağmen halihazırda genç kadınların işgücüne katılma oranı erkeklere göre belirgin şekilde düşüktür.

**Grafik 2:** Dünya ve Çeşitli Bölgelerde Cinsiyete Göre Genç İşsizliği Oranları, 2019

**Kaynak:** ILO, 2020.

Grafik 2'de genç kadın işsizliğinin, Kuzey Amerika, Doğu Asya, Kuzey-Güney-Batı Avrupa dışındaki tüm bölgelerde genç erkek işsizliğine göre yüksek olduğu görülmektedir. Genç kadın işsizliğinin en yüksek olduğu bölgeler Kuzey Afrika, Arap Devletleri, Latin Amerika ve Karayipler'dir. Güney Asya'da küçük bir farkla da olsa genç kadın işsizliğinin görece düşük olması bölgede genç kadınların işgücüne katılım oranlarının düşük olması ile ilişkilendirilmektedir. Birçok bölgede genç kadın işsizliğinin genç erkek işsizliğinden daha düşük olmasının nedeni, genç kadınların iş aramayı bile denememesi, ümidi kırılmış bir şekilde işgücü piyasasını terk etmesi, ancak güvencesiz ve düşük nitelikli işler bulabilmeleridir (ILO, 2006:20).

Genç işsizliği oranı yüksek bile olsa aslında bir ülke veya bölgede gençlerin istihdam ve işsizliğe dair sorunlarının küçük bir kısmını yansıtmaktadır (O'Higgins, 2015:7-8). Birçok ülkede işsizlik oranları yaygın olan yetersiz istihdamı maskelerken buzdüğünün sadece görünen kısmını oluşturmaktadır (Morris, 2006:14). Görece düşük görünen küresel genç kadın işsizliği, genç kadınların işgücüne katılım oranları ve NEET oranı ile birlikte değerlendirildiğinde hem küresel hem ulusal düzeyde çarpıcı tablolar ortaya çıkmaktadır. Küresel ölçekte ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin büyük çoğunluğunu genç kadınlar oluşturmaktadır (ILO, 2020:13). Çoğu gelişen ülkede genç kadınların iş bulma ümidini kaybettiği için iş aramaktan vazgeçmesi daha olasıdır (Elder and Kring, 2016:22).

**Grafik 3:** Dünya ve Çeşitli Alt Bölgelerde Gençlerde Cinsiyete Göre NEET, 2019

**Kaynak:** ILO, 2020.

Ne eğitimde ne istihdamda olma (NEET) oranı, ne eğitimde ne istihdamda olan genç nüfusun, toplam genç nüfusa oranıdır. Grafik 3'te 2019 yılında dünyada ve çeşitli alt bölgelerde gençlerde cinsiyete göre NEET oranları görülmektedir. Dünyada ve tüm alt bölgelerde genç kadınlarda NEET oranı, genç erkeklerdeki NEET oranından daha yüksektir. genç kadınlarda NEET oranı daha yüksek olmakla birlikte genç erkeklerinkine çok yakın iken Orta, Batı ve Güney Asya, Afrika ve Latin Amerika'da genç kadınlarda NEET oranı genç erkeklerle göre çok daha yüksektir. Kuzey Afrika, Arap Devletleri ve Güney Asya genç kadınlarda NEET oranının en yüksek olduğu bölgelerdir.

## Genç İşsizliğin ve Genç Kadın İşsizliğinin Nedenleri

Genç işsizliğin nedenlerini konjonktürel, yapısal ve demografik nedenler biçiminde sınıflandırmak mümkündür (Çetinkaya, 2010:47). Konjonktürel nedenler, ekonomik dalgalanma, durgunluk ve krizlerle ilişkilendirilmektedir. Nitekim üretimi ve istihdamı olumsuz etkileyen ekonomik dalgalanmalar ve finansal krizler genel işsizlik ve genç işsizliğin yükselmesine neden olmaktadır (Choudhry vd., 2013:7). Genç çalışanların görece düşük iş tecrübesine sahip olmaları, gençlerin hem işgücü piyasasına girişlerini zorlaştırmakta hem de işverene maliyeti görece düşük olacağı için daha kolay işten çıkarılabilmelerine neden olmaktadır (Görlich vd., 2013: 3-4). Gençlerin deneyim eksikliğinin yanı sıra, bir geçiş (okuldan işgücü piyasasına) döneminde olmaları, kimi zaman yetersiz eğitim düzeyleri, sosyal koruma ve finansal kaynaklara erişim imkanlarının sınırlı olması ve güvencesiz çalışma koşulları nedeniyle istihdamı kırıldandır (EU Council, 2013:1).

Ekonomik dalgalanmalar ve krizler, işsizliğe neden olduğu kadar istihdamın kalitesinin düşmesine ve güvencesizliğin artmasına yol açmaktadır. Örneğin, 2008 Küresel Finans Krizi firmalar tarafından geçici istihdamı artırmanın gerekçesi haline getirilmiştir (Standing, 2019:65). Öte yandan, ekonomik büyüme, kendi başına işsizliğin kalıcı ve kaliteli bir biçimde düşmesini garanti edemediği gibi cinsiyet eşitliğini de sağlayamamaktadır (Elder and Kring, 2016:1). Bu noktada yapısal faktörlerden bahsetmek gerekir. Yeni teknolojiler, yeni örgütlenme ve üretim süreçleri, yeni ideolojik, politik ve kültürel faktörlerle şekillenen uluslararası/küresel ekonomik işbölümü ve ulusal ekonomilerin bu işbölümü içerisindeki konumlanışlarıyla şekillenen dönüşüm süreçleri son derece önemli yapısal nedenler arasında yer almaktadır.

Sermayenin sınırsız tahakkümünü oluşturma ve yerleştirme olarak neoliberalizm 1970'li yılların sonlarında ortaya çıkmıştır (Boratav, 2015: 187-188). Küresel kapitalizmin 1970'lerin sonunda girdiği krizi aşmak için başta ABD ve İngiltere'de olmak üzere, özelleştirme, esnekleştirme ve kuralsızlaştırmaya dönük neoliberal politikalar uygulanmaya başlanmıştır (Kolsuz ve Yeldan, 2014:50). Neoliberal küreselleşme ile sermayenin karlılığı etkin kaynak dağılımının sağlanmasının biricik koşulu olmuş ve bu koşulun sağlanması ise tümüyle kuralsızlaştırılan serbest piyasa ekonomisinden geçmiştir (Yeldan, 2001:24). Üretimde otomasyon, bilgi ve iletişim teknolojilerinin jenerik teknolojiler olduğu neoliberal dönüşüm sürecinde öne çıkan rekabetçilikle birlikte esneklik kilit bir kavram haline gelmiştir. Üretimin esnekleştirilmesi, işgücü piyasalarının esnekleştirilmesi ve kuralsızlaştırılması, genç işsizliğinin yapısal hale geldiği ekonomilerde işgücü piyasalarına dair kritik dönüşümlerdir. Bu süreçte işgücü piyasaları bölünüp parçalanmış, işgücü piyasalarında hiyerarşiler belirginleşmiştir. Rekabet gücü argümanına dayanan nitelik, beceri ve esneklik arayışları işgücü piyasalarının kurumsal yapısını etkisi altına almıştır.

İhracata dönük sanayileşme stratejisi uygulayan ve küreselleşmeyle birlikte güçlü bir ihracat performansı sergileyen birçok gelişen ülkede kadın işgücü rekabet avantajı sağlayan ucuz işgücü kaynağı olarak kullanılmıştır (Braunstein, 2012:15; Toksöz, 2017: 106). Küreselleşme ve ihracata dönük sanayileşmenin tayin edici dinamikler olduğu işgücünün feminizasyonu olgusu, kadınların işgücüne katılma oranlarında sert bir yükselişin yanı sıra toplamda işgücü piyasalarının esnekleştirilmesini de ifade etmektedir (Hossain vd., 2013:198). İşgücünün feminizasyonu, işgücü piyasasına yeni giren gençlerin yeni iş olanaklarının azalmasına da neden olmuştur (Gündoğan, 1999: 70; Murat ve Şahin, 2011: 23). Eve ekmek götürenin erkek olduğu aile-odaklı ve cinsiyetçi işbölümü hakim işgücü rejimlerinin esnekleştirilmesi ve güvencesizleştirilmesiyle düşük ücretli işler sağlayan ikincil işgücü piyasalarını yaygınlaştırmıştır. Kadınların ailelerin ikincil gelir sağlayıcısı olarak görülmesi, yarı-zamanlı, geçici işlerde çalışmalarını için önemli bir gerekçe teşkil etmiştir (Hossain vd., 2013:208).

Öte yandan, güvencesiz istihdam biçimleri, özellikle kadın ve genç istihdamının ekonomik şoklar karşısındaki kırılganlığının, genç kadın işsizliğinin dünyanın birçok yerinde daha yüksek olmasının en önemli nedenleri arasındadır. İşgücü piyasalarının esnekleştirilerek parçalanması ve hiyerarşilerin artırılması, ilk bakışta bir iş patlamasına yol açmış ancak esasında gençlerde nitelik erozyonuna ve işte tatminsizliğe neden olan düşük kaliteli, düşük ücretli ve güvencesiz istihdam biçimlerini yaygınlaştırmıştır. Giderek yükselen işsizlik oranları işgücü piyasasına giren gençler için belirsizliği artırırken işgücü piyasalarının bölümlendirilmesi, deneyimsiz ya da çok az iş deneyimi olan gençler için iş bulma ümidinin düşmesi anlamına gelmektedir (Carcillo vd., 2015:13).

Rekabetçilik ve esneklik arayışları çerçevesinde şekillenen neoliberal dönüşüm sürecinin işgücü piyasalarının kurumsal yapısına yansımaları, istihdamı koruyan işgücü piyasası düzenlemelerinin katılık olarak adlandırılmasına ve bu düzenlemelerin kaldırılmasına dönük işgücü politikalarının gündem olmasına neden olmuştur. İşgücü piyasası katılıkları bağlamında ifade edilen işgücü piyasası düzenlemeleri ve işgücü piyasalarının kurumsal yapısı da genç (kadın) işsizliğinin nedenleri arasında gösterilmektedir. Örneğin Jimeno ve Palenzuela OECD ülkeleri üzerine yaptıkları bir çalışma ile işgücü piyasası katılıklarının genç işsizliğinin önemli bir nedeni olduğu sonucuna varmıştır (2002:31). Öte yandan, O'Higgins, işgücü piyasasına esneklik getirmenin, gençlerin istikrarlı bir istihdama geçiş sürecini kolaylaştırmak yerine emek piyasasındaki bölünmüşlüğü güçlendirilmesi anlamına geldiğini ileri sürmüştür (2015:14). Dahası, neoliberal politikalar ve yapısal uyum programları nedeniyle kamu hizmetleri ve sosyal güvenlik harcamalarının yetersiz kaldığı ülkelerde, büyük ölçüde kadınlar ve genç kadınlar tarafından üstlenilen ve üstlenilmesi beklenen karşılıksız çalışma ve bakım işleri artmıştır (Memiş vd., 2017:165-166). Genç kadınlar ve özellikle genç anneler, iş ve özel hayat dengesini sağlayacak önlemlerin eksikliği nedeniyle düşük ücretli ve güvencesiz istihdam biçimlerinden daha fazla etkilenmiştir (EU Council, 2013:1). İşgücü piyasasının dışına itilme, güvencesizlik, yoksulluk ve çalışan yoksulluğu kadınlar ve özellikle genç kadınlar için daha büyük tehdit oluşturmaktadır. Örneğin AB-28'de 2007-2014 döneminde artan yoksulluk ve sosyal dışlanma çoğunlukla 18-24 yaş grubundaki gençleri ve özellikle bu yaş grubundaki kadınları etkilemiş; bu yaş grubundaki kadınlar tüm yaş ve cinsiyet grupları içinde en yüksek yoksulluk riskine sahip grup olmuştur (EIGE, 2016:55).

Ataerkil toplumsal yapı ve sosyo-kültürel faktörler, genç kadın işsizliğini artıran, son derece etkili nedenler arasında yer almaktadır. Genç kadınlar ekonomik alanda sosyal dışlanma deneyimlerken hem işyerlerinde hem de iş arama sırasında ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadır (UN, 2018:40). Bunlara genç kadınların iş arama mekanizmalarına erişim zorlukları da eklenmelidir (Loi vd., 2017:7). Erken evlilik, genç kadınlara daha fazla ücretsiz iş yükleyen cinsiyet rolleri, üretim kaynaklarına sınırlı erişim ve cinsiyete dayalı iş ayrımcılığı, genç kadınları işgücü piyasalarında dezavantajlı kılan en önemli nedenler arasında yer almaktadır (Elder and Kring, 2016:2; UN, 2018:25).



Yine cinsiyetçi işbölümü dolayısıyla bakım sorumluluklarının kadınlara yüklenmesi son derece önemlidir. Örneğin çocuk sahibi olmak, genç erkeklerin istihdamını desteklerken genç kadınları aksi yönde etkilemekte, özellikle gelişen ülkelerde annelik, erken evlilik, eğitim ve işgücü piyasasına erişimde en önemli engel haline gelebilmektedir (Elder and Kring, 2016:4). 2015 yılı itibariyle dünya genelinde yapılan tahminler, altı yaşından küçük çocuğu olan annelerin yüzde 45,8'inin istihdamda olduğunu, altı yaşından küçük çocuğu olmayan kadınların ise yüzde 53,2'sinin istihdam edildiğini göstermiştir. Altı yaşından küçük çocuğu olan erkeklerin istihdam oranları (yüzde 88,8) ise çocuğu olmayan erkeklerden (yüzde 79,5) daha fazladır (ILO, 2019: 38).

İşgücü politikalarının etkisizliği, eğitim sisteminden kaynaklanan yetersizlikler veya eğitime erişimde yaşanan problemler de genç ve genç kadın işsizliğini besleyen faktörler arasında yer almaktadır. Formel eğitim ve öğretim sistemleri genellikle marjinal gençliğe, genç kadınlara, kırsal gençliğe veya fiziksel, duysal ve bilişsel engelleri olan gençliğe ulaşamamaktadır (UN, 2018:22). Eğitim düzeyinin düşüklüğü, özellikle genç kadınların işgücü arzını sınırlayıcı bir faktördür (Toksöz, 2017: 115). Eğitime erişim özellikle genç kadınlar için önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Ataerkil sosyal yaklaşımlar genç kadınların eğitimden dışlanmasının nedenleri arasındadır (UN, 2018:40) Öte yandan, birçok ülkede görülen eğitilmiş genç işsizliği, eğitimin kendi başına genç işsizliği sorununun çözülmesine yetmediğini de göstermektedir. Birçok genç kadın, *kadın işleri* olarak görülen belirli, sınırlı ve görece az nitelik gerektiren veya düşük ücret getiren eğitim ve istihdam alanlarında avantajlı görülmekte ve bu tip alanlara yönlendirilmektedir (Perrot, 2015:11-12). Bu durum genç kadınların uzmanlık veya meslek seçimini kısıtlayabilmektedir. Örneğin G-20 ekonomilerinden elde edilen verilere göre, daha fazla kadının yükseköğretimi tamamlamasına karşın mühendislik, imalat, inşaat ve bilişim alanlarından mezun olanlar arasında kadınların oranı oldukça düşüktür (OECD, 2018:61). Dijital dönüşümün belirleyeceği gelecekte kadınların daha da dezavantajlı bir konuma sürüklenmesi ihtimali önemli bir tartışma konusudur. Demografik faktörler de genç işsizliğinin nedenleri arasında yer almaktadır. Özellikle bazı gelişen ülkelerde hızlı nüfus artışı genç işsizliğinin nedenleri arasında gösterilmektedir (Assaad and Roudi-Fahimi, 2010:6). Ancak ekonomilerin genç nüfusu massedecek kadar iş yaratamaması esasen yine yapısal bir sorun olarak görünmektedir.

## Türkiye'de İşgücü Politikaları ve Genç Kadın İşsizliği

Ekonomik büyümenin işgücünün ihtiyaç duyduğu istihdamın yaratılması için yetersiz kalması, istihdamın artırılmasına yönelik politikaları son derece önemli kılmaktadır. İstihdam hedeflerine erişmek amacıyla aktif ve pasif işgücü piyasası politikaları uygulanmaktadır. Pasif politikalar, işsizliğin maddi sonuçlarını giderme amaçlı iken aktif politikalar ise işsizlere iş bulma, beceri kazandırma ve mevcut

istihdamı korumaya yöneliktir (Korkmaz ve Mahiroğulları, 2007:86). Aktif işgücü piyasası politikaları, özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin yükselişi ve küreselleşmenin öne çıktığı 1980'li yıllardan itibaren özellikle nitelik uyumsuzluğu gerekçesini ve işgücü piyasalarının esnekleştirilmesini esas alarak yaygınlaştırılmıştır. Aktif işgücü politikalarının öne çıkışı 1980'li yıllarda, işsizliğin artmaya başlamasıyla birlikte olmuş; yüksek oranlara ulaşan işsizliğin nedeni, işgücünün bilgi temelli teknolojilere ve sermayenin küreselleşmesi gibi yeni ekonomik koşullara uyum gösterememesi ve işgücü arzının esnekliği ve niteliği ile ilişkilendirilmiştir (Kapar, 2005:344). Bu süreçte, dışa açılma ve rekabet gücü elde etme odaklı politikalar, istihdam stratejilerini ve politikalarını belirlemiştir. Mesleki eğitim programları, istihdama yönelik teşvikler, kendi işini kurmaya yönelik destekler, istihdam danışmanlığı, kamunun istihdam yaratması ve işsizliği sınırlamaya yönelik önlemler kapsamında haftalık çalışma saatlerinin kısaltılması ve esnek çalışmanın yaygınlaştırılması gibi uygulamalar içeren aktif işgücü piyasası politikaları gençlerin işgücü piyasasına ilk kez girişi ve yeniden girişini büyük ölçüde kolaylaştıracak politikalar olarak kabul edilmektedir (ILO, 2008:6). Özellikle istihdam sübvansiyonları, kamu istihdamının artırılması ve iş arama destekleri genç işsizliğine yönelik en önemli aktif işgücü piyasası politikaları arasında gösterilmektedir (ETF, 2014:8).

Türkiye, 24 Ocak 1980 Kararları ile neoliberal politikalara yönelmiştir. 24 Ocak Kararları, 1970'li yıllarda IMF'nin dış tıkanma yaşayan pek çok azgelişmiş ülkeye dayattığı standart istikrar politikası paketi ile Dünya Bankası tarafından geliştirilen yapısal uyum programının unsurlarını içermiştir (Boratav, 2011: 148-149). Böylece, Türkiye gerçekleştirdiği yapısal dönüşüm ile dış dünya piyasaları ile eklemlenme sürecine girmiştir (Yeldan, 2001: 67). Uluslararası örgütlerin düsturlarının belirleyiciliği altında şekillenen süreç ve devamında işgücü piyasalarının esnekleştirilmesi ve güvencesizleştirilmesine yönelik işgücü politikaları öne çıkmış, Türkiye'nin tamamen dışa açık hale geldiği 1990'lı yıllardan itibaren aktif işgücü piyasası politikaları gündeme gelmeye başlamıştır.

Türkiye'de 2000'li yılları belirleyen neoliberal kurumsallaşma ve Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı (GEGP) ile dışa açık, rekabet gücü oluşturmaya odaklı ve verimliliğe dayalı ekonomik büyüme modeli hakim olmuştur (TCMB, 2001:13). Bu dönemden itibaren AB'ye uyum süreci ile ilişkilendirilen 2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu ve bu Kanunda yapılan değişikliklerle yürütülen esnekleştirme belirleyicidir. 2010'lu yıllarda sosyal diyalog iddiasıyla çalışmalarına başlanan ve 2014-2023 dönemini kapsayan Ulusal İstihdam Stratejisi (UİS) 1980'li yıllarda başlatılan sürecin güçlendirilmiş bir devamı olarak tasarlanmıştır.

## **Ulusal İstihdam Stratejisi (2014-2023)**

Ulusal İstihdam Stratejisi (2014-2023) (UİS), 30 Mayıs 2014 tarihli ve 29015 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış ve yürürlüğe girmiş, ILO'nun 122 sayılı İstihdam Politikası Sözleşmesi ile Avrupa İstihdam Stratejisi esas alınarak hazırlanmış ve

uygulamaya konulmuştur. Temel hedefler, 2023 yılı itibariyle işsizlik oranının yüzde 5'e indirilmesi, istihdam oranının yüzde 55'e yükseltilmesi, tarım dışı sektörlerde kayıt dışı istihdam oranının yüzde 15'in altına düşürülmesi olarak belirlenmiştir. Genç işsizlik oranının genel işsizlik oranı düzeyine indirilmesi hedeflenmiştir (ÇSGB, 2017:41).

ÜİS'te Türkiye'nin demografik fırsat penceresinin<sup>2</sup> 2050 yılında kapanacağı, gençlerin işgücüne katılımının düşük olduğu, eğitimden işgücü piyasasına geçişte sıkıntılar yaşandığı, işsizlik oranlarının yüksek olduğu, genç nüfus içinde kadınların işgücüne katılım ve istihdam oranlarının erkeklerinkine kıyasla daha düşük olduğundan bahsedilmiştir. Türkiye'de yüksek genç işsizliği ve ilk kez iş arayan gençler arasında uzun süreli işsizlerin daha yoğun olması nitelik ve beceri uyumsuzluklarına bağlanmıştır. Nitelikli işgücü yetiştirilmesi amacına dönük olarak da aktif ve pasif işgücü piyasası politikaları ve güvenceli esneklik üzerinde durulmuştur. Nitekim güvenceli esneklik, istihdamın artırılması adına ÜİS'in en önemli argümanlarından biridir. Firmaların rekabet gücünü korumaya odaklı olduğu ifade edilen güvenceli esnekliğin içerdiği esnek çalışma biçimleri arasında kısmi süreli çalışma, belirli süreli çalışma, geçici iş ilişkisi ile çalışma, uzaktan çalışma ve çağrı üzerine çalışma sayılmıştır (ÇSGB, 2017:29).

ÜİS Eylem Planları (2017-2019) Temel Politika Eksenleri başlığı altında özel politika gerektiren grupların istihdamının artırılması noktasında birçok eyleme yer verilmiştir. Gençlere yönelik kariyer planlaması, iş arama yardımları, eşleştirme ve danışmanlık hizmetlerinin sunulması, gençlere yönelik teşvik düzenlemelerinin işverenlere tanıtımalarının yaygınlaştırılması, üniversite öğrencilerinin iş piyasasına geçişlerini sağlamak amacıyla üniversite-sektör işbirliğinin geliştirilmesi, mevcut bursiyer ve stajyerlik gibi düzenlemelerin genişletilmesi öngörülmüştür (ÇSGB, 2017:97). Ancak ÜİS'te genç işsizliğinin nedenlerine, genç adı verilen nüfus grubunun profili ve cinsiyete göre eğitimde ve işgücü piyasalarındaki durumuna dair detaylı açıklamalara yer verilmemiştir. Genç kadın işsizliği özel olarak ele alınmamış, aktif ve pasif işgücü piyasası politikaları ve güvenceli esneklik dışında genç kadınlara yönelik işgücü politikaları ortaya konulmamıştır.

## **2000'li Yılların Kalkınma Planlarında Genç (Kadın) İşsizliği**

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2000-2004) özellikle eğitimli genç işsizliği üzerinde durulmuş, gençlerin niteliklerini artırmaya dönük olarak aktif ve pasif istihdam politikaları uygulanacağı ifade edilmiştir (DPT, 2000:104). Mesleki ve teknik eğitimin yaygınlaştırılması, eğitimin meslek standartlarına dayalı yapılması hedeflenmiştir. Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda (2007-2013), yine genç ve eğitimli nüfustaki işsizlik oranının yüksekliği ve gençlere yönelik aktif işgücü piyasası politikaları uygulama gereği yinelenmiştir. Aktif işgücü politikaları kapsamında

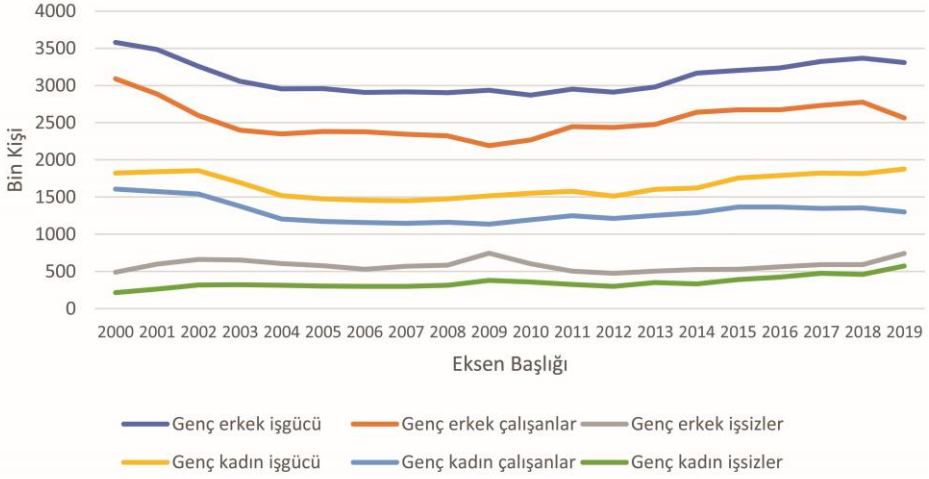
<sup>2</sup> Bir ülkede nüfus artış hızı azalırken, çalışma çağındaki (15-64 yaş) nüfusun artması demografik fırsat penceresi olarak adlandırılmaktadır.

işgücü yetiştirme, mesleki eğitim ve işgücü uyum programları, mesleğe yöneltme, mesleki danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin sunulmasını, iş arama stratejilerinin geliştirilmesi, girişimcilik eğitimleri ve istihdam garantili eğitim programlarına yer verilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2006: 39). Onuncu Kalkınma Planı’nda (2014-2018), genç işsizliğindeki artışın işgücü piyasasının temel sorunlarından biri haline geldiği, eğitim sisteminin işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı ifade edilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013:31). Konuyla ilgili olarak beceri eksikliği üzerinde durulmuştur. Dokuzuncu ve Onuncu Planın yanı sıra Ulusal İstihdam Stratejisi’nde (2014-2023) esnek çalışma biçimlerinin yaygınlaştırılması özellikle kadınların işgücü piyasasına katılımını artıracak en önemli çözüm olarak sunulmuştur (Toksöz, 2016:118).

On Birinci Kalkınma Planı’nda (2019-2023), Türkiye’de demografik fırsat penceresinin açık olduğu, özel politika gerektiren grupların istihdamının artırılmasının temel amaçlardan biri olduğu ifade edilmiştir. Kız çocuklarının ve kadınların eğitim ve öğrenime erişimi ile sosyal ve ekonomik hayata katılımının artırılması, kaynaklara erişimin kolaylaştırılması, kadının toplum içindeki statüsünün geliştirilmesi için farkındalığın artırılmasına yönelik çalışmalar yapılacağı ifade edilmiştir. Grup, sektör, bölge odaklı aktif işgücü piyasası politikaları, teşvik programları uygulanması hedeflenmiş, genç istihdam oranının yüzde 35’ten (2018) 2023 yılında yüzde 39,5’e yükseltileceği belirtilmiştir. Gençlerin iş arama becerilerini geliştirmek adına bilinçlendirme faaliyetleri yürütüleceği, ortaokuldan itibaren mesleki eğitime özendirileceği, gençlerin yeteneklerine ve piyasa taleplerine uygun eğitim almalarının sağlanacağı ifade edilmiştir (SBB, 2019:134-159). Kalkınma planlarında yine özel olarak genç kadın işsizliğine yönelik bir analiz, hedef ve programa yer verilmemiştir.

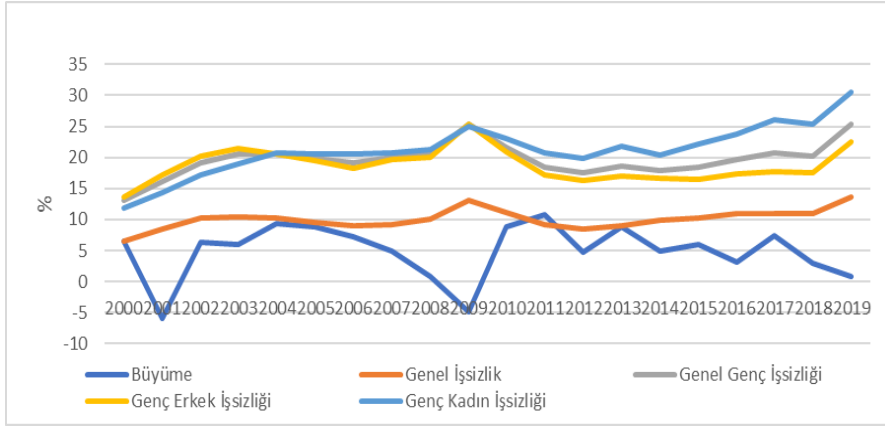
## **Türkiye’de Genç Kadın İşsizliği**

Türkiye’nin genç nüfus oranı yüzde 15,6 ile AB-28 ortalaması olan yüzde 10,7’nin oldukça üzerindedir. TÜİK Nüfus Projeksiyonlarına göre 2080 yılında Türkiye nüfusunun yüzde 11,1’ini gençler oluşturacaktır. Avrupa’ya göre oldukça genç bir nüfusa sahip olan ve medyan yaşın 32 olduğu Türkiye’de en önemli toplumsal ve ekonomik sorunlar arasında yer alan genç işsizliği oranı 2000’li yıllarda hızlı bir şekilde yükselmiştir. 2019 yılı itibarıyla, Türkiye’de yüzde 25,4 olan genç işsizliği oranı, dünya ortalamasının yaklaşık olarak iki katıdır. Genç işsizliği Türkiye’de uzun süreli ve yapısal nedenlere dayanan bir sorun haline gelmiştir. Türkiye’nin genç işsizliği sorununa cinsiyet penceresinden bakıldığında tablo daha da olumsuz bir görünüm arz etmektedir. 2019 yılı itibarıyla yaklaşık olarak her üç genç kadın işgücünden biri işsizken her beş genç erkek işgücünden biri işsizdir.

**Grafik 4:** Türkiye’de Genç İşgücü, 2000-2019 (Bin Kişi)

**Kaynak:** TÜİK verilerinden oluşturulmuştur.

Türkiye'nin 2019 yılındaki genç nüfus ve işgücü verilerine göre, yaklaşık 12 milyonluk genç nüfusun yüzde 49'unu genç kadınlar oluşturmaktadır. Toplam genç nüfusun yüzde 44,4'ü işgücü konumunda iken, genç kadınlarda bu oran yüzde 32,6, genç erkeklerde ise yüzde 55,9'dur. 2019 yılında yaklaşık 1,9 milyon genç kadına karşılık 3,3 milyon genç erkek işgücüne dahildir. İstihdamdaki sayılara bakıldığında, 1,3 milyon genç kadına karşılık yaklaşık 2,6 milyon genç erkek istihdam edilmiştir. TÜİK verilerine 2000 yılında 1,8 milyon kişi olan genç kadın işgücü, 2007 yılında yaklaşık 1,45 milyon kişiye kadar gerilemiş, 2008 yılından itibaren neredeyse sürekli artmış ve 2019 yılında 1,8 milyon kişiye yükselmiştir. 2019 yılında toplam genç kadın işgücü sayısı 2000 yılındaki seviyesinin biraz üzerine çıktığı halde genç kadın işsizlik oranı çok hızlı yükselerek 2,6 katına çıkmıştır. 2000 yılında 216 bin olan işsiz genç kadın sayısı 2019 yılında 574 bine yükselmiş, istihdam edilenlerin sayısı 1,6 milyon kişiden 1,3 milyon kişiye düşmüştür. 2000-2019 döneminde genç erkek işgücü 3,6 milyondan 3,3 milyona, genç erkek istihdamı ise 3 milyondan yaklaşık 2,6 milyona düşmüş, genç erkek işsizler ise 489 binden 743 bin kişiye yükselmiştir.

**Grafik 5:** Türkiye’de Büyüme ve İşsizlik Oranları, 2000-2019

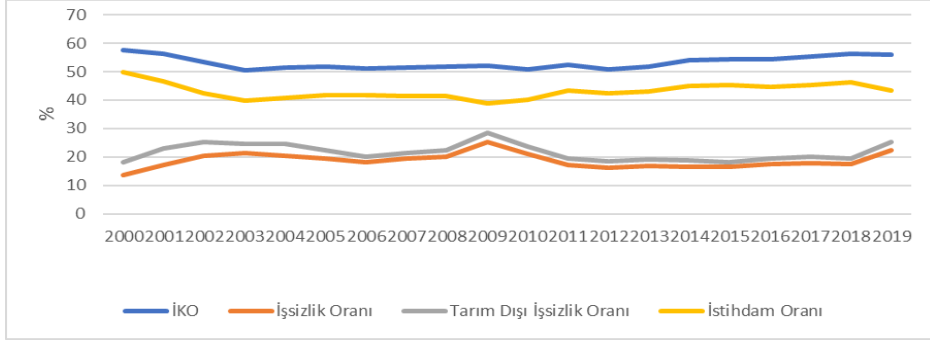
**Kaynak:** TÜİK verilerinden oluşturulmuştur.

Grafik 5'te 2000'li yıllarda Türkiye'de ekonomik büyüme ve işsizlik oranları görülmektedir. 2000'li yılların başında genel işsizlik oranı çift haneye çıkmış, 2005-2007 ve 2012-2014 dönemleri dışında tek haneye düşmemiştir. Yüksek ekonomik büyüme hızlarının elde edildiği dönemlerde işsizlik oranlarında kayda değer ve kalıcı bir düşüş sağlanamamıştır. İstihdamsız büyüme olarak adlandırılan bu durum 2000'li yıllarda oldukça belirgindir (Konukman ve Türeli, 2010:102). Genç işsizliğinin genel işsizlik oranına göre ekonomik kriz ve dalgalanmalara daha duyarlı olduğu, ekonomik büyüme ve kriz dönemlerinden daha fazla etkilendiği de açıktır.

Genç kadın işsizliği, genç erkek işsizliğine göre daha yüksek, genç kadınların hem işgücüne katılımı hem de istihdam oranı genç erkeklerle göre daha düşüktür. Genç kadınlarda işsizlik oranı 2019 yılında 30,6, genç erkeklerde ise yüzde 22,2'dir. Genç kadınların istihdam oranı yüzde 22,6 iken genç erkeklerin istihdam oranı yüzde 43,4'tür. 2000-2019 döneminde Türkiye'de genç işsizlik oranı neredeyse iki katına çıkmıştır. Aynı dönemde, genç erkek işsizliği yüzde 13,7'den yüzde 22,5'e, genç kadın işsizliği ise yüzde 11,9'dan yüzde 30,6'a yükselmiştir. Bu dönemde genç kadın işsizliğinin çok hızlı bir şekilde yükseldiği görülmektedir. 2004 yılına dek genç erkek işsizliğine göre kısmen düşük olan genç kadın işsizliği, 2004 yılından itibaren genç erkek işsizlik oranından daha yüksek değerler almaya başlamıştır. Genç kadın ve genç erkek işsizliğinin yüzde 25 düzeylerine ulaşip tepe yaptığı 2009 yılı çok önemli bir kırılmaya neden olmuş ve sonrasında bu iki işsizlik oranı arasında genç kadın işsizliği aleyhine önemli bir açıklık meydana gelmiş, geçen on yıl sonunda yaşanan ekonomik daralma süreciyle birlikte bu açık daha da genişlemiştir. Ekonomik büyümenin görece istikrarsız bir seyir göstermeye başladığı 2009 sonrası dönemde işsizlikte görülen artış, genç kadın işgücünün karşı karşıya olduğu işsizlikten beslenmiştir. 2000'li yılların başındaki krizler ve ardından uygulanan

politikalar, Küresel Finans Krizi, 2018-2019 daralması Türkiye işgücü piyasası açısından önemli kırılma noktaları olmuştur.

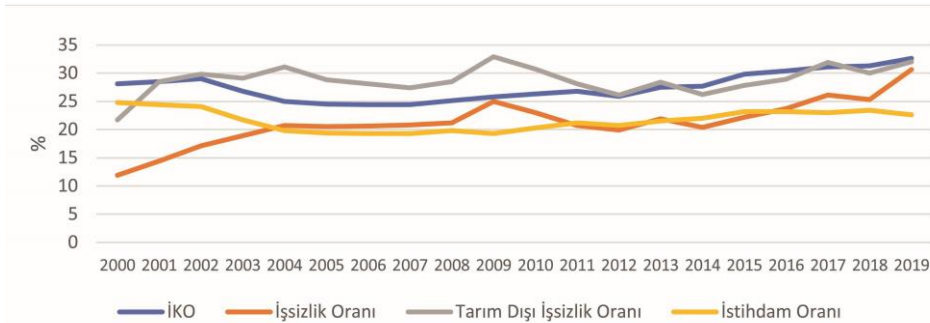
**Grafik 6:** Türkiye’de Genç Erkeklerde İşgücü ve İşsizlik Oranları, 2000-2019



**Kaynak:** TÜİK verilerinden oluşturulmuştur.

Grafik 6’da 2000’li yıllarda genç erkeklerin işgücü verilerine bakıldığında, işgücüne katılma oranının 2000-2003 döneminde önemli ölçüde azaldığı, yüzde 57’den yüzde 50’lere düştüğü ve 2013 yılıyla birlikte artmaya başladığı görülmektedir. Eğitimde geçirilen sürenin uzaması, yükseköğretimde okullaşma oranının artması burada önemli faktörlerdir. 2000’li yılların başındaki krizler, 2008 Krizi ve 2018-2019 daralması ise genç erkek işsizliğini arttıran faktörlerdir. Dikkate değer bir nokta, genç erkek işsizliği oranı ile tarım-dışı genç erkek işsizlik oranı arasındaki açıklığın 2000’li yılların başında belirgin bir şekilde azalmış olmasıdır. Tarımsal istihdamın özellikle genç erkeklerin istihdamına olan etkisinin azaldığını anlaşılmaktadır.

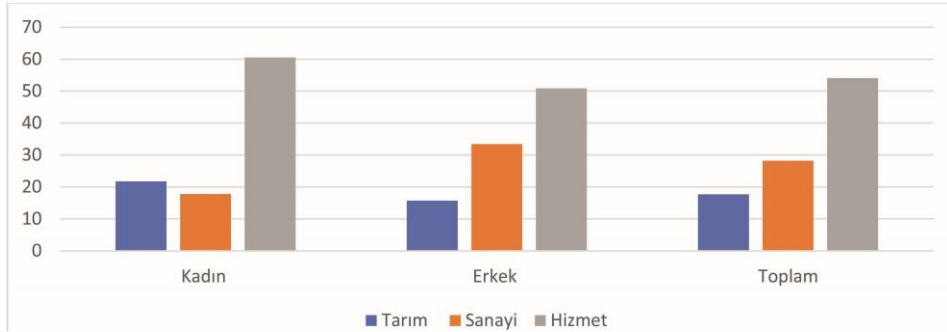
**Grafik 7:** Türkiye’de Genç Kadınlarda İşgücü ve İşsizlik Oranları, 2000-2019



**Kaynak:** TÜİK verilerinden oluşturulmuştur.

Grafik 7’ye bakıldığında, 2000’li yıllarda genç kadınların işgücüne katılma oranı genç erkeklerin işgücüne katılma oranlarına kıyasla oldukça düşük seyrettiği anlaşılmaktadır. Genç kadınlarda işgücüne katılma oranı, yüzde 28’lerden yüzde 24’lere kadar düşmüş ancak 2008 yılından itibaren yükselmeye başlamış, 2019 yılında yüzde 32,6’ya çıkarak 2000’li yıllardaki en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Özellikle 2004 yılından itibaren genç kadınların işgücüne katılma oranı yavaş da olsa yükselmiştir. Buna karşın genç kadın işsizliğinin dalgalı hali, genç kadın istihdamının kırılma olduğunu düşündürmektedir. 2000’li yılların başında düşen istihdam oranı 2019 yılına dek dönem boyunca çok yavaş da olsa artış göstermiştir. Tarım-dışı genç kadın işsizliği oldukça yüksek seviyelerde gerçekleşmiş, ancak genç kadın işsizlik oranı ile tarım-dışı genç kadın işsizliğinin yakınsaması, tarımsal istihdamın genç erkeklere kıyasla genç kadınların istihdamı açısından hala önemli olmasına karşın 2000’li yıllarda etkisinin azalmaya devam ettiğini göstermektedir. Türkiye’de 2000 yıllarda işgücünün kırdan kente, tarımdan sanayi ve hizmetlere doğru yeniden dağılımından bahsetmek mümkündür (Taymaz, 2010:6). TÜİK’in İstatistiklerle Gençlik 2019 verilerine göre, 2018-2019 döneminde genç kadınların tarımsal istihdam oranı yüzde 21,8’den yüzde 21,7’ye düşmüştür.

**Grafik 8:** Türkiye’de Genç İstihdamının Sektörel Dağılımı, 2019



**Kaynak:** TÜİK verilerinden oluşturulmuştur.

Grafik 8’de 2019 yılında cinsiyete göre genç istihdamının sektörel dağılımına bakıldığında genç kadınlarda tarımsal istihdamın genç erkeklere kıyasla belirgin biçimde yüksek olduğu görülmektedir. Genç erkeklerde istihdamın üçte birinden fazlasının sınai sektörlerde olmasına karşın genç kadınlarda sınai istihdamın çok daha düşük olduğu görülmektedir. Genç kadınlar yüzde 60 oranında hizmet sektörlerinde çalışmakta iken genç erkeklerin yaklaşık yüzde 51 hizmet alanlarında çalışmaktadır. Türkiye’de cinsiyete dayalı sektörel ve mesleki ayrışmadan bahsetmek mümkündür. Kentlerde özellikle hizmet sektörlerindeki iş alanlarından bazıları **kadınlar için uygun alanlar** olarak toplumsal kabul görmektedir (ÇSGB, 2017:36).



Türkiye'de önceki on yıllarda düşüş kaydeden kadınların işgücüne katılımı 2000'li yıllarda görece yükselmiştir. 2019 yılı itibariyle kadınların işgücüne katılma oranının yüzde 34,4'e yükseldiği Türkiye, AB ve OECD üyesi ülkeler içerisinde en son sırada yer almaktadır. Benzeri bir durum genç kadınların işgücüne katılımı için de söz konusudur. Bu noktada U-egrisi hipotezine değinmek faydalı olacaktır. Ekonomik gelişme sürecinin başlarında kadınların işgücüne katılım oranının düşeceği ve gelişmenin ilerleyen safhalarında artmaya başlayacağını ileri süren U-egrisi hipotezine göre tarımsal ekonomilerde kadınların işgücüne katılımı yüksek iken kırdan kente göçle birlikte kadınlar ev işlerine ve çocuk bakımına odaklanmaktadır (Goldin, 1994:10-11). Buna göre, kalkınma sürecinin ilerleyen aşamalarında daha fazla eğitim alma ve niteliklerini yükseltme imkanlarının artması, çocuk bakımı hizmetlerinin temin edilebilmesi ve sosyal normların değişmesiyle birlikte kadınların işgücüne katılma oranları yükselecektir. Ancak U-egrisi, bazı ülkelerin deneyimlerine iyi bir açıklama getirirken benzer ekonomik gelişmişlik düzeyindeki başka ülkelerde -örneğin Türkiye- kadınların işgücüne katılımının neden düşük seviyelerde kaldığını açıklayamamaktadır (Memiş vd., 2017: 164). Rekabet avantajının ucuz işgücü olduğu ihracata dönük sanayileşme stratejisi döneminde Türkiye'de, ihracat performansı yüksek gelişen bazı ülkelerde olduğu gibi kadınların işgücüne katılımı bağlamında sert artışlar yaşanmamış ancak işgücü piyasalarının esnekleştirilmesinin önü açılmıştır. Kadınların tarımsal olmayan istihdamı, yavaş ve kademeli bir biçimde artmış ancak kadınların kente göç sonrasında azalan tarımsal istihdamını karşılayacak ölçüde artmamıştır (İlkaracan, 2012:9) Açık ki Türkiye'de 1980 sonrasında uygulanan ihracata dönük sanayileşme stratejisi kadın istihdamının artmasını sağlayamamıştır (Toksöz, 2017: 111; Memiş vd., 2017: 164-165). Kırdan kente göç eden kadınlar, işlerin gerektirdiği eğitim ve yeteneklere, çocuk bakım imkanlarına sahip olmadıklarından ya da kültürel baskılar nedeniyle işgücü piyasası dışına itilmiştir (Dildar, 2015:3). Ancak 2000'li yıllarda özellikle genç kadınların eğitim seviyesinin yükselmesi işgücüne katılım oranlarını olumlu etkilemiştir.

Türkiye'de kentlerde kadın işgücü esasen genç kadın işgücünden oluşmaktadır (Sarıtış Eldem, 2015:17). Evlenmek ve çocuk sahibi olmak, kadınların karşılıksız iş yükünü arttırdığı gibi, kadınların istihdamı önünde de engel oluşturmaktadır (Memiş vd., 2017: 180). Evli kadınların işgücüne katılma oranı bekar kadınlara göre daha düşüktür ve bu durum kentsel alanlarda belirgin olduğu için evlilik etkisi kentsel alanlarda daha güçlüdür (Dayıoğlu ve Kırdar, 2010:35). 2019 yılı TÜİK verilerine göre, Türkiye'de evli olan genç kadınların oranı, evli olan genç erkeklerin oranının dört katıdır. Genç kadınlarda evlilik oranının genç erkeklere göre daha fazla olmasının, genç kadınların işgücüne katılımını olumsuz etkilediği düşünülebilir. Öte yandan, TÜİK verilerine göre, 2000'li yıllarda Türkiye'de kadınlarda ilk evlilik yaşı ortalama 24,8'e, erkeklerde ise 27,8'e yükselmiştir. 2015-2019 döneminde evli genç kadınların oranı yüzde 20,7'den yüzde 16,8'e, evli genç erkeklerin oranı ise yüzde 5'ten yüzde 4,1'e düşmüştür. İşgücüne

katılım noktasında özellikle evde karşılıksız çalışma bakımından görece avantajlı olan genç kadınlar arasında evli olanların oranının azalmasının da genç kadınların işgücüne katılımını olumlu etkilemesi muhtemeldir. Birçok ülkede kadınların işgücüne katılma oranı “M” harfi biçiminde bir trend oluşturmakta, 20-24 yaş grubunda tepe yapmakta, 30’lu yaşlarla birlikte düşüp 40-54 yaşları arasında yeniden tepe yapmaktadır (Özer ve Biçerli, 2004:68). Cinsiyete dayalı işbölümü dolayısıyla aile içinde bakım sorumlulukları kadınlara yüklendiği için henüz evlenmemiş 20-24 yaş grubundaki genç kadınlar görece avantajlıdır. Ancak işgücü piyasasına geçiş sürecinde yaşanacak uzun süreli iş arama durumuna, ortalama 24-25 yaşlarında evlilik ve çocuk sahibi olmanın eklenmesi genç kadınları işgücü piyasasının dışına itebilecek bir faktördür. Genç kadınlar arasında evlenip işgücü piyasasını terk etmek yaygın bir davranış olabilmektedir (Dildar, 2015:20). Uzun süreli işsizlerin arasında işgücü piyasasına ilk defa giren gençler, yükseköğretim mezunu gençler önemli bir ağırlık teşkil etmekte, yükseköğretim mezunu genç kadınların uzun süreli işsizler içindeki miktarı ise artmaktadır (Gürsel ve Şahin, 2020:8).

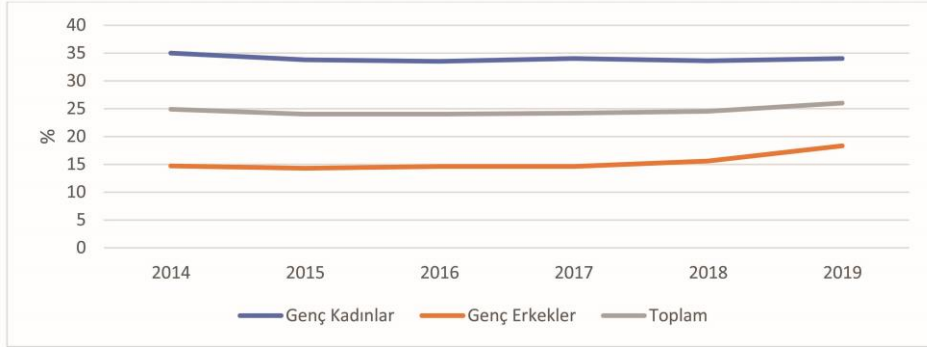
Türkiye AB ülkeleri içerisinde kadın işgücününün eğitim düzeyinin en düşük olduğu ülke konumundadır (Kalkınma Bakanlığı, 2018:72). Her ne kadar Türkiye’nin genel olarak kadın işgücününün eğitim düzeyi düşük olsa da 2005-2006 ve 2018-2019 dönemleri arasında orta öğretimde net okullaşma oranı kadınlarda 51,9’dan 83,8’e, erkeklerde 61,1’den 84,5’e, yükseköğretimde ise kadınlarda yüzde 17,4’ten yüzde 46,3’e, erkeklerde yüzde 20,2’den yüzde 41,9’a yükselmiştir (MEB, 2019:1). Dahası, son yıllarda yükseköğretimde kadınlardaki net okullaşma oranı erkeklerden daha yüksek hale gelmiştir.

TÜİK 2016 yılı verilerine göre, 15-34 yaş grubunda eğitim seviyesi arttıkça kadınların işgücüne katılma oranı son derece belirgin şekilde artmaktadır. 15-34 yaş grubu, bu çalışmaya konu olan genç kategorisine göre oldukça geniş bir kategoriyi kapsıyor olsa da genç kadınların işgücüne katılımı ve istihdamı açısından dikkate değerdir. Bir okul bitirmeyen kadınlarda işgücüne katılma oranı yüzde 21 iken yükseköğretim ve üzeri mezunu genç ve genç yetişkin kadınlarda işgücüne katılma oranı yüzde 80'lere yaklaşmaktadır. Aynı verilere göre genç kadınlarda eğitim seviyesi yükseldikçe istihdam oranı da yükselmektedir. Genç kadınlarda en yüksek istihdam oranı yükseköğretim ve üzeri eğitime sahip olanlar arasında görülmektedir. Eğitim gruplarına göre en düşük işsizlik oranları sırasıyla bir okul bitirmeyenlerde, lise altı eğitimlilerde ve yüksek öğretim ve üzeri mezunları arasındadır. TÜİK verilerine göre 15-34 yaş grubundaki erkeklerin de işgücüne katılma oranı ve istihdam oranı yükselmekte; en yüksek işgücüne katılma ve istihdam oranı yükseköğretim ve üzeri eğitime sahip olanlarda görülmektedir. Ancak yükseköğretim ve üzeri mezunu genç erkeklerde işsizlik oranı (11,4), genç kadınlara (15,3) göre daha düşüktür.

ÜİS’te Türkiye’de genç işsizliğinin yüksek olması ve ilk kez iş arayan gençler içinde uzun süre iş arayanların daha yoğun olması, nitelik ve beceri uyumsuzluklarıyla ilişkilendirilmiştir. Ancak Türkiye’de işgücü talebinin esasen

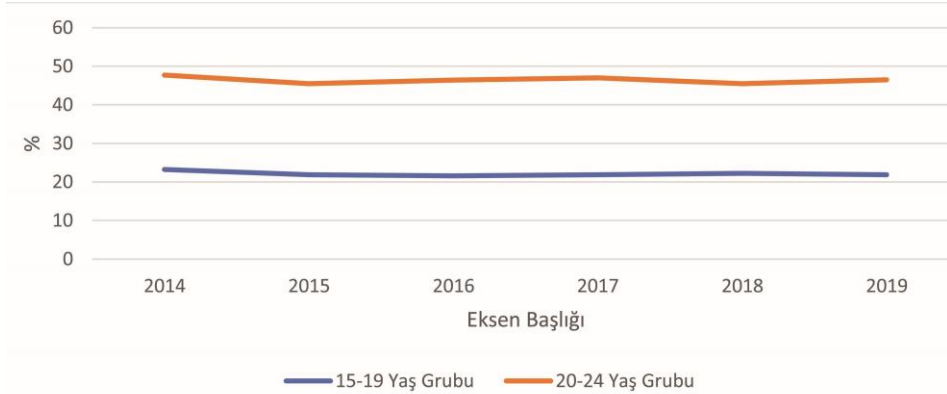
niteliksiz personele yönelik olduğu ve özel sektördeki büyümenin çoğunlukla niteliksiz işgücü talebini doğurduğu da ifade edilmiştir (ÇSGB, 2017:24). İŞKUR'un işgücü piyasasının talep yönünü ortaya koymayı amaçlayan 2019 yılı İşgücü Piyasası Araştırması Türkiye Raporu'nda, 2019 yılında 83 bin 887 işyerinin ziyaret edilmesiyle elde edilen bilgiler Türkiye geneli için derlenmiş, örneklem, ham veri sonuçları genelleştirilerek 1 milyon 411 bin 802 işyeri için veri açıklanmıştır. Rapora göre, Türkiye genelinde en fazla çalışılan meslek olan satış danışmanı, hem erkekler hem de kadınlar arasında ilk sırada yer almıştır. Satış danışmanının arkasından en çok çalışılan meslekler -önceki yıllarda olduğu gibi- temizlik görevlisi, işletmeci, üretim imal işçisi, garson (servis elemanı), şoför (yük taşıma) gibi meslekler olmuştur. Kadınlar için muhasebe meslek elemanı, hemşire meslekleri, erkekler için ise ambar/depo görevlisi ve yönetici (iş hizmetleri) en fazla çalışılan meslekler arasına girmiştir (İŞKUR, 2019:4).

Aynı araştırmaya göre 2 ve üzeri işçi çalıştıran işyerlerinde işgücü temininde en önemli sorun, yüzde 74,7 oranıyla gerekli mesleki beceriye ve niteliğe sahip işgücünün bulunamamasıdır (İŞKUR, 2019:103). Ülke genelini temsil eden 2 ve üzeri işçi çalıştıran işyerlerinde genç personel seçiminde en çok aranan kriter yüzde 68,4 ile **pratik beceridir**. **Pratik beceri** kriterini sırasıyla yüzde 59,6 ile **iş deneyimi**, yüzde 23,8 ile **referans**, yüzde 21 ile **teorik bilgi** ve yüzde 19,4 ile **diploma/sertifika** kriterleri izlemiştir (İŞKUR, 2019:124). Teorik bilginin gerilerde yer alması dikkate değerdir. Nitekim, İŞKUR'un 2017 yılı araştırmasına göre 15-34 yaş grubundaki kişilerin yüzde 53,2'si de aldıkları eğitimin istihdam edildikleri işe hiç katkısı olmadığını, yüzde 10,1'i ise çok az katkısı olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2018:78). Türkiye'de işverenler, istihdam etmeyi planladıkları kişiler hakkında karar verirken çeşitli nedenlerle kadınlar özelinde olumsuz tutum sergileyebilmektedir (İŞKUR, 2018:48; İŞKUR, 2019:49). Türkiye'de, kadın emeği talebinde sadece yasal düzenlemelerle değiştirilemeyecek ciddi bir katılık vardır (Dedeoğlu, 2017:226). Birçok işyerinde açık işler için erkek çalışan tercih edilmektedir. Bu durum işgücü piyasasına yeni girecek genç kadınlar açısından büyük bir dezavantaj teşkil etmektedir. Öte yandan, 2017 İŞKUR araştırmasına göre, meslek gruplarında istenen eğitim düzeyi ve talep edilen açık işlerde eğitim düzeyi arttıkça cinsiyet farklılaşması azalmaktadır (İŞKUR, 2017:66).

**Grafik 9:** Türkiye’de Gençlerde Cinsiyete Göre NEET, 2014-2019

**Kaynak:** TÜİK verilerinden oluşturulmuştur.

Grafik 9’da görüldüğü üzere, Türkiye’de gençlerde NEET oranı 2014-2019 döneminde yaklaşık yüzde 25’ten yüzde 26’ya yükselmiştir. Genç kadınlarda NEET oranı, genç erkeklere göre oldukça yüksektir ve 2014-2019 döneminde yüzde 33-34 düzeylerinde seyretmiştir. Ancak 2019 yılında toplamdaki NEET artışı esasen genç erkeklerden kaynaklanmış, genç erkeklerdeki NEET oranı yüzde 15,6’dan yüzde 18,3’e yükselmiştir. Genç kadınlardaki NEET oranı ise görece istikrarlı seyretmiştir. Yaklaşık olarak her üç genç kadından biri ne eğitimde ne istihdamdadır.

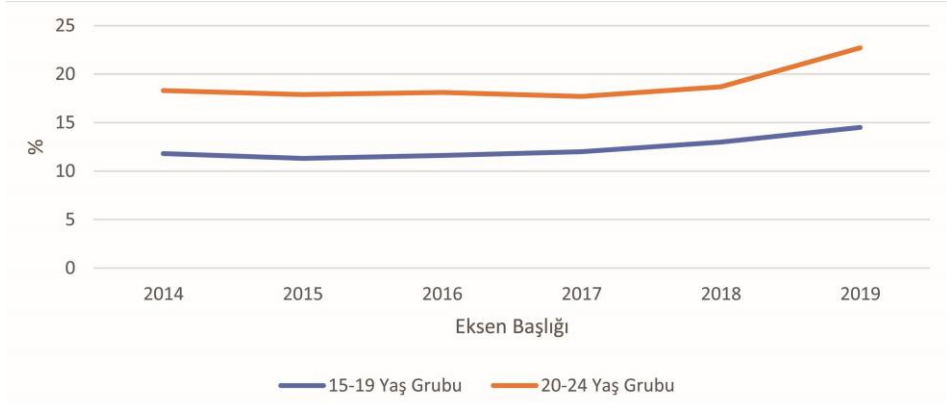
**Grafik 10:** Türkiye’de Genç Kadınlarda Yaş Gruplarına NEET, 2014-2019

**Kaynak:** TÜİK verilerinden oluşturulmuştur.

Grafik 10’da görüldüğü üzere genç kadınlarda yaş gruplarına en düşük NEET oranı ağırlıklı eğitimde olan 15-19 yaş grubunda görülmektedir. Genç kadınlarda yaş yükseldikçe NEET oranı çok hızlı yükselmekte, özellikle 15-19 yaş

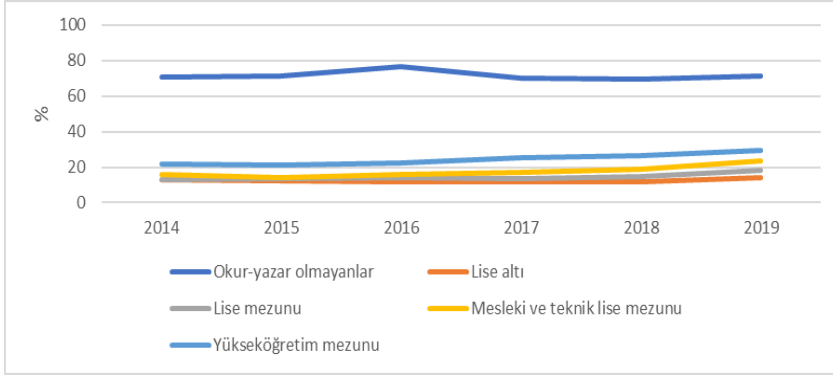
grubundan 20-24 yaş grubuna büyük bir sıçrama yaşanmaktadır. 15-19 yaş grubundaki genç kadınların ne eğitimde ne istihdamda olan oranı yüzde 21-22 iken 20-24 yaş grubundaki genç kadınların oranı yüzde 45'in üzerindedir. 25-29 yaş grubundaki genç kadınlarda ise NEET oranı yüzde 50'lerin üzerindedir. Genç kadınlarda 20-24 yaş döneminin çok kritik bir dönem olduğu, bu yaş döneminde yükseköğretime ve/veya istihdama dahil olmadıkları takdirde ne eğitimde ne de istihdamda olan genç nüfusa dahil olma olasılıklarının çok yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'de önemli yaşam evreleri arasındaki geçişlerde kadınlar ev-kadınlaştırılmaktadır (Memiş vd., 2017: 160).

**Grafik 11:** Türkiye'de Genç Erkeklerde Yaş Gruplarına Göre NEET, 2014-2019



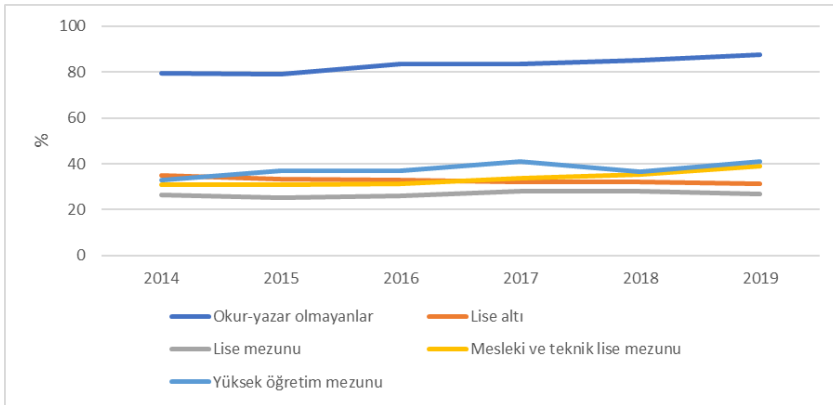
**Kaynak:** TÜİK verilerinden oluşturulmuştur.

Grafik 11'de görüldüğü üzere, Türkiye'de genç erkeklerde yaş gruplarına göre NEET oranı, genç kadınlara göre oldukça düşüktür. 15-19 yaş grubundaki genç erkeklerde NEET oranı 2017 yılından itibaren yükselişe geçmiş, yüzde 11'lerden yüzde 14'e yükselmiştir. Genç erkeklerde NEET oranının genç kadınlara kıyasla belirgin biçimde düşük olmasına karşın son yıllarda artması 20-24 yaş grubundaki erkeklerde daha da belirgindir. Ekonominin büyüme ivmesini kaybetmesi, dış kaynak girişinde yaşanan sorunlar ve öncelik verilen sektör olarak inşaat sektöründeki daralma sonrasında genç ve genç yetişkin erkeklerin bir kısmının iş bulma ümidini kaybederek işgücü piyasası dışına çıkması muhtemeldir. Genç kadınlardaki durumdan farklı olarak genç erkeklerde en yüksek NEET oranı 20-24 yaş grubundadır. 25-29 yaş grubundaki erkeklerde NEET oranı 20-24 yaş grubuna kıyasla daha düşüktür.

**Grafik 12:** Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olan Genç Erkeklerin Eğitim Düzeyleri, 2014-2019

**Kaynak:** TÜİK verilerinden oluşturulmuştur.

Grafik 12'de görüldüğü üzere, genç erkeklerde eğitim durumuna göre en yüksek NEET oranı okur-yazar olmayanlardadır. Okur-yazar olmayanların oranı genel erkek nüfusu içerisinde yüzde 1'in altındadır. İkinci en yüksek ve giderek yükselmekte olan NEET oranı ise yükseköğretim mezunu genç erkekler arasındadır ve 2019 yılında yaklaşık yüzde 30'u bulmuştur. 2014 yılında ne eğitimde ne istihdamda olan yükseköğretim mezunu genç erkeklerin yüzde 21,7 olan oranı 2019 yılına dek hızla yükselmiş ve yüzde 29,5 olmuştur. 2019 yılında yükseköğretim mezunu genç erkeklerin neredeyse üçte birinin ne eğitimde ne istihdamda olması oldukça çarpıcı bir durumdur. Genç erkeklerde en düşük NEET oranı lise altı eğitimlilerdedir.

**Grafik 13:** Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olan Genç Kadınların Eğitim Düzeyleri, 2014-2019

**Kaynak:** TÜİK verilerinden oluşturulmuştur.

Grafik 13'te genç kadınlar arasında eğitim durumuna göre en yüksek NEET oranının okur-yazar olmayanlar arasında olduğu ve bu oranın yükselmeye devam ettiği görülmektedir (yüzde 79'dan yüzde 87'ye). Türkiye'de okuma-yazma bilmeme sorunu çoğunlukla kadınların yaşadığı bir sorundur. 2018 yılı itibarıyla Türkiye'de okuma-yazma bilmeyen kadınların oranı yüzde 5,2 iken erkeklerde bu oran yüzde 0,9'dur. 2014 yılında mesleki ve teknik lise mezunu genç kadınlar arasında NEET oranı yaklaşık yüzde 31'den yüzde 38,8'e yükselmiştir. Lise mezunu genç kadınlarda NEET oranında çok belirgin bir değişim yaşanmazken lise altı eğitimlilerde 2014-2019 döneminde yüzde 35'ten yüzde 31,3'e gerilemiştir. En çarpıcı olanı ise, yükseköğretim mezunu olan genç kadınlarda NEET oranının okur-yazar olmayanlar dışındaki tüm diğer eğitim gruplarına göre daha yüksek olması ve 2014-2019 döneminde yüzde 33'ten yüzde 40'ın üzerine çıkmış olmasıdır. 15-24 yaş grubundaki her 10 yükseköğretim mezunu genç kadından 4'ünün ne eğitimde ne istihdamda olması, eğitilmiş olmanın kadınların işgücü piyasasına katılması ve istihdamı için yeterli olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Benzeri bir durum genç erkekler için de söz konusu olsa da genç kadınlar ve genç erkekler işsizlik oranları çok belirgin farklar göstermektedir. Özellikle yükseköğretimden yeni mezun genç kadınlar, daha yüksek oranda işsizlerin arasına dahil olmakta, çok önemli bir kısmı da işgücü piyasasının dışına çıkmaktadır.

## Sonuç

Genç işsizliği dünyanın en önemli ekonomik ve sosyal sorunları arasında yer almaktadır. Yapısal bir sorun haline gelmiş bulunan genç işsizliğine cinsiyet penceresinden bakıldığında, birçok ülke ve bölgede genç kadın işsizliğinin genç erkek işsizliğinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Genç kadınların işgücüne katılma oranları daha düşük, NEET oranları ise daha yüksektir. Genç kadınların dezavantajlı olma hali, genel işsizliğin ve genç işsizliğinin görece yüksek olduğu ülkelerde ve bölgelerde daha belirgindir. Türkiye, yüksek genç işsizliği oralarına sahip olmasının yanı sıra genç erkek işsizliğine göre çok daha yüksek genç kadın işsizliğine sahip ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye'de genç işsizliği oranı dünya ortalamasının iki katına yakın iken, genç kadın işsizliği oranı dünya ortalamasının yaklaşık üç katıdır.

Türkiye'de 2000-2019 döneminde genç işsizlik oranı neredeyse iki katına çıkmıştır. Aynı dönemde, genç erkek işsizliği yüzde 13,7'den yüzde 22,5'e, genç kadın işsizliği ise yüzde 11,9'dan yüzde 30,6'a yükselmiş, yaklaşık olarak 2,6 kat artmıştır. Aynı dönemde genç erkek işsizliğini aşan ve çok hızlı yükselen genç kadın işsizliğine karşın genç kadın işgücü sayısı 2000 yılında 1,8 milyon kişi iken 2007 yılında 1,45 milyon kişiye kadar gerilemiş, 2019 yılında 1,8 milyon kişiyi aşarak 2000 yılındaki seviyesinin biraz üzerine çıkmıştır. Aynı dönemde genç kadınların yükseköğretime ve işgücüne katılım oranı da artmıştır. 2009 yılıyla birlikte genç kadın ve erkek işsizliği arasında oluşmaya başlayan belirgin açıklık en yüksek seviyesine çıkmıştır.

Türkiye'de tüm işgücü göstergelerinde genç kadınlar genç erkeklere göre daha dezavantajlıdır. Gençlerde cinsiyete göre ne eğitimde ne istihdamda olma oranlarına bakıldığında tablo daha da karanlık bir hal almaktadır. 2014-2019 döneminde yaklaşık olarak her dört gençten birinin ne eğitimde ne istihdamda olduğu Türkiye'de, 15-19 yaş grubundaki genç kadınlarda NEET oranı yüzde 21-22 düzeyinde iken 20-24 yaş grubunda yüzde 45-47 arasında dalgalanmıştır. Genç kadınlarda NEET oranı, kadınlarda ilk evlilik yaşının ortalama 25 olması ile birlikte düşünüldüğünde, 20-24 yaş döneminin, genç kadınların işgücü piyasasına katılımının artırılması ve işgücü piyasasında kalıcı olabilmeleri bakımından son derece kritik olduğu anlaşılmaktadır. Eğitim seviyesinin yükselmesi, kadınların işgücüne katılım oranını yükseltse de istihdam sorunlarını çözememiştir. Nitekim, 2000-2019 yılında yükseköğretim mezunu genç kadınlarda NEET oranı yüzde 32,8'den yüzde 41'e yükselmiştir. Genç kadınların işgücü piyasalarında kalıcı olabilmesi amacıyla eğitim planlamaları ve özel olarak genç kadınlara yönelik çok yönlü işgücü politikalarına büyük bir ihtiyaç söz konusudur.

2000'li yıllarda genç işsizliğine yönelik politikaların genç işsizliğini azaltmadığı açıktır. Öte yandan, ulusal belgelerde kadınların işgücüne katılımının artırılması, kadın işsizliğinin azaltılması gündem olsa da özel olarak genç kadın işsizliğine yönelik bir analiz veya hedeften bahsetmek mümkün değildir. Ulusal belgelerde kadın istihdamına yönelik en önemli politika önerisi olan güvenceli esneklik, kalıcı ve kaliteli istihdam için yeterli değildir. İşgücü piyasalarının artan işgücünü masedecek bir dinamizminin bulunmaması, çalışma koşulları ve uzun çalışma saatlerine dayanan istihdam rejimleri, işverenlerin cinsiyetçi yaklaşımları, cinsiyetçi mesleki önyargılar, genç kadınların çalışmasına yönelik sosyal ve kültürel engeller, karşılıksız iş yükü ve bakım sorumlulukları genç kadınların iş arama ve çalışma ihtimallerini azaltmaktadır.

Gençler, homojen bir grup değildir. Dolayısıyla farklı gruplar farklı politikalar gerektirmektedir. Genç kadınların genç erkeklere göre oldukça yüksek olan dezavantajlı olma hali, kuşkusuz toplumsal kabuller ve önyargılar, formel ve enformel kurumsal süreçlerle ilgilidir. Ülkelerin yapısal dönüşüm sağlayamaması, geleneksel cinsiyete dayalı işbölümünden kaynaklanan engelleri kıramamaktadır. Geleneksel toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü de kalkınmanın önündeki en önemli engellerden biridir. Bütün bu engeller gelecek açısından önemli bir insan kaynağının atıl kalması, yetenek erozyonuna uğraması ve sadece annelik ve bakım rolleriyle sınırlı kalmasına neden olmaktadır. Oysa kalkınma sürecinin çok önemli bir boyutu, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılmasıdır. Türkiye mevcut demografik nüfus penceresinden yararlanabilmek ve sürdürülebilir kalkınma için genç kadın nüfusunu en iyi şekilde yetiştirmek, eğitmek ve istihdam etmek zorundadır.



**KAYNAKÇA:**

- Assaad, R. ve Roudi-Fahimi, F. (2010) *Youth in the Middle East and North Africa: Demographic Opportunity or Challenge?*,  
file:///C:/Users/90532/Downloads/MENA.YouthUnemployment4\_5%20(1).pdf, (03.05.2020).
- Bell, D. ve Blanchflower, D. (2010) *Youth Unemployment: Deja Vu?*, IZA Discussion Paper No. 4705.s
- Boratav, K. (2011) **Türkiye İktisat Tarihi 1908-2009**, 15. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- Boratav, K. (2015) **Dünyadan Türkiye'ye İktisattan Siyasete**, İstanbul: Yordam Kitap.
- Braunstein, E. (2012) *Neoliberal Development Macroeconomics A Consideration of its Gendered Employment Effects*, UNRISD Research Paper 2012–1.
- Carcillo, S., Fernández, R., Königs, S. ve Minea, A. (2015) *NEET Youth in the Aftermath of the Crisis: Challenges and Policies*, **OECD Social, Employment and Migration Working Papers** No. 164.
- Choudhry, M., Marelli, E. ve Signorelli, M. (2013) *Youth And Total Unemployment Rate: The Impact of Policies And Institutions*,  
[https://www.researchgate.net/publication/265202166\\_Youth\\_and\\_total\\_unemployment\\_rate\\_The\\_impact\\_of\\_policies\\_and\\_institutions](https://www.researchgate.net/publication/265202166_Youth_and_total_unemployment_rate_The_impact_of_policies_and_institutions), (12.02.2020).
- Çetinkaya, E. (2010) *Genç İşsizliğin Teorik Açıklamaları*, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**. 0(58), 45-57.
- ÇSGB (2017) *Ulusal İstihdam Stratejisi (2014-2023) ve Eylem Planları (2017-2019)*,  
<http://www.uis.gov.tr/media/1437/uis2014-2023.pdf>, (03.03.2020).
- Dayıoğlu, M. ve Kırdar, M.G. (2010) *Determinants of and Trends in Labor Force Participation of Women in Turkey*. SPO and World Bank Welfare and Social Policy Analytical Work Program Working Paper No.5, March,  
<http://documents1.worldbank.org/curated/en/466591468316462301/pdf/754670NWP0Box300Participation0Women.pdf>, (15.05.2020).
- Dedeoğlu, S. (2017) “Türkiye’de Refah Devleti, Toplumsal Cinsiyet ve Kadın İstihdamı”, Saniye Dedeoğlu ve Adem Yavuz Elveren (der.) **Türkiye’de Refah Devleti ve Kadın** içinde, 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 211-229.
- Dietrich, H. (2012) *Youth Unemployment in Europe: Theoretical Considerations and Empirical Findings*, Friedrich Ebert Stiftung Study, <http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/09227.pdf>, (15.12.2020).
- Dildar, Y. (2015) Patriarchal Norms, Religion and Female Labor Supply: Evidence from Turkey, <https://paa2015.princeton.edu/papers/150368>, (12.06.2020).
- DPT (2000) *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)*,  
[http://www.bilgitoplumu.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/Sekizinci\\_Kalkinma\\_Planı.pdf](http://www.bilgitoplumu.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/Sekizinci_Kalkinma_Planı.pdf), (09.04.2020).

- Elder, S. ve Kring, S. (2016) *Young And Female- A Double Strike? Gender Analysis of School-to-Work Transition Surveys in 32 Developing Countries*, **ILO Work4Youth** Publication Series No.32.
- EU Council (2013) *Council Recommendations of 22 April 2013 on establishing a Youth Guarantee*, **Official Journal of the European Union**.
- Official Journal of the European Union (26.04.2013), Brussels, 2013a, s.1
- Goldin, C. (1994) *The U-Shaped Female Labor Force Function In Economic Development And Economic History*, **NBER Working Paper Series No. 4707**.  
<https://www.nber.org/papers/w4707.pdf>, (03.05.2020).
- Görlich, D., Stepanok, I. Ve Al-Hussami, F. (2013) *Youth Unemployment In Europe And World: Causes, Consequences And Solutions*, Kiel Policy Brief, <https://www.econstor.eu/handle/10419/70102>, (14.02.2020).
- Gündoğan, N. (1999) “Genç işsizliği ve Avrupa Birliği-ne Üye Ülkelerde Uygulanan Genç İstihdam Politikaları”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 54(1), 63-79.
- Gürsel, S. ve Şahin, M.C. (2020) *Uzun Süreli İşsizliğin Yarattığı Tehdit*. **BETAM Araştırma Notu**, 20/248. <https://betam.bahcesehir.edu.tr/wp-content/uploads/2020/04/ArastirmaNotu248.pdf>, (06.06.2020).
- Hossain, I., Mathbor, G.M. ve Semenza, R. (2013) *Feminization and Labor Vulnerability in Global Manufacturing Industries: Does Gendered Discourse Matter?*, **Asian Social Work and Policy Review** 7, 197–212.
- EIGE (2016) *Poverty, gender and intersecting inequalities in the EU*, file:///C:/Users/90532/Downloads/ti\_pubpdf\_mh0416244enn\_pdfweb\_20161208181320.pdf, (16.12.2020)
- ETF (2014) *Active Labour Market Policies With A Focus On Youth*, <https://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/egitim/017.pdf>, (14.04.2020).
- ILO (2006) *Global Employment Trends for Youth*, 2006.  
[https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed\\_emp/---emp\\_elm/---trends/documents/publication/wcm\\_041929.pdf](https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_elm/---trends/documents/publication/wcm_041929.pdf), (14.03.2020).
- ILO (2008) *Breaking Gender Barriers For Young Women And Men*, [https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@gender/documents/publication/wcms\\_097919.pdf](https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@gender/documents/publication/wcms_097919.pdf), (11.04.2020).
- ILO (2018) *World Employment Social Outlook: Trends 2018*,  
[https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms\\_615594.pdf](https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_615594.pdf), (02.05.2020).
- ILO (2019). *A Quantum Leap For Gender Equality: For A Better Future of Work For All*, International Labour Office. Geneva: ILO.
- ILO (2020) *Global Employment Trends for Youth 2020: Technology And The Future of Jobs*, [https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms\\_737648.pdf](https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_737648.pdf), (10.03.2020).
- İlkkaracan, İ. (2012) “Why so Few Women in the Labor Market in Turkey?”, **Feminist Economics**, 18(1), 1-37.

- İŞKUR (2017) *2017 İşgücü Piyasası Araştırmaları Türkiye Raporu*, <https://media.iskur.gov.tr/15071/2017-yili-turkiye-geneli-ipa-raporu.pdf>, (14.10.2020).
- İŞKUR (2018) *2018 İşgücü Piyasası Araştırması Türkiye Raporu 2018*, <https://media.iskur.gov.tr/22554/2018-yili-turkiye-geneli-ipa-raporu.pdf>, (12.05.2020).
- İŞKUR (2019) *2019 İşgücü Piyasası Araştırması Türkiye Raporu 2019*, <https://media.iskur.gov.tr/34629/turkiye.pdf>, (12.05.2020).
- Jimeno, J. ve Rodriguez-Palenzuela, D. (2002) *Youth Unemployment In The OECD: Demographic Shifts, Labour Market Institutions, And Macroeconomic Shocks*. ECB Working Paper No.155.
- Kalkınma Bakanlığı (2006) *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)*, [http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013.pdf](http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/Dokuzuncu_Kalkinma_Planı_2007-2013.pdf), (09.04.2020).
- Kalkınma Bakanlığı (2013) *Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)*, <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2014-2018.pdf>, (09.04.2020).
- Kalkınma Bakanlığı (2018) *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) İşgücü Piyasası ve Genç İstihdamı Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, [http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/IsgucuPiyasasi ve GencIstihdamiOzellhtisasKomisyonuRaporu.pdf](http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/IsgucuPiyasasi_ve_GencIstihdamiOzellhtisasKomisyonuRaporu.pdf) (04.04.2020).
- Kapar, R. (2005) “Aktif İşgücü Piyasası Politikaları”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 55(1), 341-371.
- Kepenek, Y. ve Yentürk, N. (1994) **Türkiye Ekonomisi**, Geliştirilmiş 6. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kolsuz, G. Ve Yeldan, E. (2014) “1980 Sonrası Türkiye Ekonomisinde Büyümenin Kaynaklarının Ayrıştırılması”, **Çalışma ve Toplum**, 1, 49-66.
- Konukman, A. ve Türel, R.A. (2010) “Krizin Türkiye Ekonomisine Yansımaları ve Geleceğe İlişkin Düşünceler”, **Ekonomik Yaklaşım**, 21(75), 77-122.
- Korkmaz, A. ve Mahiroğulları, A. (2007) **İşsizlikle Mücadelede Emek Piyasası Politikaları -Türkiye ve AB Ülkeleri**, Genişletilmiş 2. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi.
- Loi, D., Patrizio, M. ve Lodovici, (2017) *Young Women's unemployment in EU*. Policy Department For Citizens' Rights And Constitutional Affairs. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/583125/IPOL\\_BRI\(2017\)583125\\_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/583125/IPOL_BRI(2017)583125_EN.pdf), (12.01.2020).
- MEB (2019) *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2018/19*. [http://sgb.meb.gov.tr/meb\\_iys\\_dosyalar/2019\\_09/30102730\\_meb\\_istatistikleri\\_orgun\\_egitim\\_2018\\_2019.pdf](http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_09/30102730_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2018_2019.pdf), (12.04.2020).

- Memiş, E., Öneş, U. ve Kızılırmak, B. (2017) “Kadınların Ev-kadınlaştırılması: Ücretli ve Karşılıksız Emeğin Toplumsal Cinsiyet Temelli Bir Analizi”, Saniye Dedeoğlu ve Adem Yavuz Elveren (der.) **Türkiye’de Refah Devleti ve Kadın** içinde, 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 159-182.
- Morris, E. (2006) *Globalization And Its Effects On Youth Employment Trends In Asia*. [https://www.un.org/esa/socdev/unyin/workshops/regm\\_asia\\_ilo\\_elizabeth\\_morris\\_paper.pdf](https://www.un.org/esa/socdev/unyin/workshops/regm_asia_ilo_elizabeth_morris_paper.pdf), (22.03.2020).
- Murat, S. ve Şahin, L. (2011) *Nedenleri ve Sonuçları Bakımından Gençler Arasında Yaygınlaşan İşsizlik*, **Sosyoloji Konferansları** (Prof. Dr. Mustafa E. Erkal’a Armağan). 44, 1-48.
- O’Higgins, N. (2015) *Youth Unemployment*. IZA Policy Paper No.103.
- OECD (2018) *Bridging The Digital Gender Divide Include Upskill Innovate*, <http://www.oecd.org/internet/bridging-the-digital-gender-divide.pdf>, (11.05.2020).
- Özer, M. ve Biçerli, K. (2004) *Türkiye’de Kadın İşgücünün Panel Veri Analizi*. **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. 3(1), 55-86.
- Perrot, M. (2015) *Young, Woman And Unemployed: The Triple Challenge*. [file:///C:/Users/90532/Downloads/gender\\_in\\_yee\\_pg\\_and\\_policies\\_fno\\_report\\_eng.pdf](file:///C:/Users/90532/Downloads/gender_in_yee_pg_and_policies_fno_report_eng.pdf), (04.04.2020).
- Pouget, J., Kramarz, F. ve Fougere, D. (2009) *Youth Unemployment and Crime in France*, **Journal of the European Economic Association**. 7(5): 909-938, DOI: 10.1162/JEEA.2009.7.5.909.
- Ryan, P. (2000), *The School-to-Work Transition: A Cross-National Perspective*, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.195.7568&rep=rep1&type=pdf>, (13.12.2000).
- Sarıtaş Eldem, C. (2015) *Genç Kadın Emeği ve Sermaye Arasındaki Pazarlık: Devlet, Emek Piyasası ve Aile Bağlamında Bir İşsizlik Analizi*, **Fe Dergi: Feminist Eleştiri**, 7(1), 16-31.
- SBB (2019) *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*, <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf>, (12.04.2020).
- Standing, G. (2019) **Prekarya Yeni Tehlikeli Sınıf** (çev. Ergin Bulut), 5. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- TCMB (2001) *Türkiye’nin Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı*, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/26640b7b-9641-4c35-99ec-cd10a9d4e51b/program.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-26640b7b-9641-4c35-99ec-cd10a9d4e51b-m3fB7oF>, (12.03.2020).
- Toksöz, G. (2016) *Kadın’dan Aile’ye Geçiş AKP Döneminin İstihdam Politikalarının Toplumsal Cinsiyet Açısından Analizi*, [https://www.researchgate.net/publication/327593910\\_KADIN'DAN\\_AILE\\_YE\\_GECIS\\_AKP\\_DONEMININ\\_ISTIHDA\\_M\\_POLITIKALARININ\\_TOP\\_LUMSAL\\_CINSIYET\\_ACISINDAN\\_ANALIZI/link/5b98deac299bf14ad4d183a1/download](https://www.researchgate.net/publication/327593910_KADIN'DAN_AILE_YE_GECIS_AKP_DONEMININ_ISTIHDA_M_POLITIKALARININ_TOP_LUMSAL_CINSIYET_ACISINDAN_ANALIZI/link/5b98deac299bf14ad4d183a1/download), (12.01.2020).

- Toksöz, G. (2017) “Neoliberal Piyasa, Özel ve Kamusal Patriarka Çıkmazında Kadın Emegi”, Saniye Dedeoğlu ve Adem Yavuz Elveren (der.) **Türkiye’de Refah Devleti ve Kadın** içinde, 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 103-126.
- United Nations (2018), World Youth Report: Youth And The 2030 Agenda For Sustainable Development, New York: UN Publications,  
<https://www.un.org/development/desa/youth/wp-content/uploads/sites/21/2018/12/WorldYouthReport-2030Agenda.pdf>, (16.12.2020).
- Yeldan, E. (2001) **Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi: Bölüşüm, Birikim ve Büyüme**, 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

